

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Чурпіта Ганна Вікторівна

УДК 347.782

АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ТВОРИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право
і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ України, Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор **Підпригора Оксана Опанасівна**, Ново-Каховська філія Відкритого Міжнародного університету розвитку людини “Україна”, заступник проректора зі стратегічних питань

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **Спасибо-Фатєєва Інна Валентинівна**, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, професор кафедри цивільного права № 1

кандидат юридичних наук, професор **Шишка Роман Богданович**, Національний університет внутрішніх справ, професор кафедри цивільно-правових дисциплін

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, кафедра цивільного права, Міністерство освіти і науки України, м. Київ

Захист відбудеться 26 лютого 2004 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.700.02 Національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27.

Автореферат розіслано 20 січня 2004 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.І. Чалий

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розбудови української державності одним з головних завдань є формування ефективної системи правової охорони інтелектуальної власності. Інтелектуальна діяльність гуманістичного характеру, спрямована на збагачення духовного світу людини, є одним із досить поширених видів суспільно корисної діяльності. Її результати у вигляді творів літератури, науки та мистецтва відповідно до чинного законодавства України визнаються об'єктами авторського права і підлягають правовій охороні з боку останнього.

Вагоме місце серед усіх творів, які охороняються авторським правом, належить творам образотворчого мистецтва. Художня творчість є одним з найбільш складних та тонких видів людської діяльності, вона органічно пов'язана з життям, з реальними потребами суспільного розвитку. Твори живопису, скульптури та графіки задовольняють естетичні запити людини, формують її світогляд, прикрашають та урізноманітнюють людське життя. Водночас, образотворче мистецтво є результатом творчої праці митців, які прагнуть отримати за нього певну грошову винагороду та захистити своє авторське ім'я. Регулюючи суспільні відносини з приводу створення та використання творів мистецтва, авторське право встановлює загальні правила поведінки суб'єктів з метою оптимального захисту прав творця з мінімальним обмеженням інтересів інших членів суспільства.

На сьогодні проблема авторського права на твори образотворчого мистецтва стає дедалі актуальнішою. І хоча позови про відновлення порушених авторських прав на твір живопису, скульптури, графіки тощо у судовій практиці і досі трапляються дуже рідко, питання правової охорони творів образотворчого мистецтва спричиняють інтерес не лише у цивілістів, а й у пересічних громадян, кожен з яких потенційно може бути автором твору.

Протягом останніх п'ятдесяти років у Радянському Союзі, зокрема в УРСР, здійснювались окремі наукові дослідження різних аспектів авторського права на твори образотворчого мистецтва. Правничій громадськості відомі ґрунтовні наукові праці В.А. Кабатова, Є.Л. Вакмана та І.А. Грінгольца, У.К. Іхсанова. Крім того, проблеми авторського права на твори образотворчого мистецтва частково висвітлювались в роботах таких вітчизняних та зарубіжних фахівців, як: Б.С. Антімонов, І.А. Бадиця, М.Й. Бару, Ю.Л. Бошицький, Л.М. Вишневецький, В. Вілле, Е.П. Гаврилов, Л.І. Глухівський, М.В. Гордон, І.І. Дахно, В.С. Дроб'язко, Р. Дюма, В.О. Жаров, В.Я. Іонас, О.С. Іюффе, Є.У. Іхсанов, В.О. Калятин, Ю.М. Капіца, М.Я. Кирилова, Н.Л. Клик, В.М. Корецький, Н.В. Макагонова, Ю.Г. Матвеев, О.М. Мельник, В.Л. Мусіяка, М.І. Нікітіна, Н.К. Оконська, О.А. Підпригора, О.О. Підпригора, Д.М. Притика, З.В. Ромовська, М.В. Савельєва, О.Д. Святоцький, О.П. Сергєєв, В.І. Серебровський, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.Г. Табашніков, Ю.П. Табу-

цадзе, Л.П. Тимофієнко, В.І. Торкатюк, К.А. Флейшиц, І.Я. Хейфец, С.А. Чернишова, В.Л. Чертков, Р.Б. Шишка, О.О. Штефан та інші.

Діалектичне засвоєння доробок вище перерахованих науковців складає невід’ємну передумову подальших досліджень з даної проблематики, необхідність яких актуалізується у зв’язку зі зміною суспільних умов у нашій країні. З проголошенням незалежності та утворенням самостійної держави в Україні розпочався процес формування власного законодавства, що зумовило прийняття низки нормативно-правових актів, зокрема у сфері авторського права. На сьогодні норми авторського законодавства містить новий Цивільний кодекс України (далі ЦК України), Закон України “Про авторське право та суміжні права” (далі Закон), низка інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, положення яких пересікаються, суперечать одне одному.

Розвиток авторського законодавства України зумовлює необхідність перегляду та формування нових засад теоретичних та практичних аспектів авторського права, виокремлення особливостей дії норм даного правового інституту щодо одного з об’єктів його правової охорони – творів образотворчого мистецтва. У сучасних умовах нерозв’язаними залишаються проблеми законодавчої дефініції твору образотворчого мистецтва, суперечливим та непослідовним є підхід законодавця до визначення у законі окремих особистих немайнових та майнових повноважень автора, відсутній механізм практичної реалізації права слідування та права доступу до твору образотворчого мистецтва, малоефективними є способи захисту порушених прав на об’єкти інтелектуальної власності – всі ці та інші нерозв’язані питання авторського права щодо одного з об’єктів його правової охорони – творів образотворчого мистецтва і зумовлюють необхідність проведення відповідного дослідження.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Національної академії внутрішніх справ України. Робота виконана відповідно до планів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ України у межах теми “Захист інтелектуальної власності. Роль ОВС в організації роботи по виявленню правопорушень, що посягають на об’єкти інтелектуальної власності”, затвердженої Наказом МВС України від 30 червня 2002 р. № 635 “Про тематику пріоритетних напрямів дисертаційних досліджень на період 2002 – 2005 рр.”.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є виявлення особливостей теоретичних аспектів та механізмів практичної реалізації головних положень цивільно-правового інституту авторського права щодо одного з об’єктів його правової охорони – творів образотворчого мистецтва – з наступним розробленням висновків і науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення законодавства України у сфері інтелектуальної власності.

Досягненню мети дисертаційного дослідження передувало розв'язання таких **завдань**: виявити ґносеологію виникнення авторського права на твори образотворчого мистецтва як окремого правового інституту, сформулювати його поняття та окреслити коло правових джерел; визначити зміст категорії “образотворче мистецтво” у двох аспектах: мистецтвознавчому та правовому; встановити ознаки, які характеризують твір образотворчого мистецтва як об'єкт авторського права; виявити особливості категорії суб'єктів авторського права з огляду на обраний об'єкт правової охорони; з'ясувати зміст суб'єктивного авторського права на твори образотворчого мистецтва шляхом критичного аналізу особистих немайнових та майнових повноважень автора; проаналізувати законодавчі підстави вільного використання творів образотворчого мистецтва; визначити найбільш дієві способи захисту авторських прав художників від протиправних посягань; надати рекомендації стосовно удосконалення авторського законодавства України, окреслити перспективи та напрями його розвитку.

Об'єкт дослідження – загальнотеоретичні проблеми та позитивне право з врегулювання правовідносин у сфері створення та використання творів літератури, науки та мистецтва.

Предмет дослідження – особливості авторсько-правової охорони творів образотворчого мистецтва відповідно до їх специфіки.

Методи дослідження. Підґрунтям методології дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Зокрема, системний метод дозволив дослідити структуру авторського права на твори образотворчого мистецтва та виокремити її елементи. За допомогою діалектичного та історичного методів виявлені загальні закономірності функціонування та розвитку інституту авторського права на твори образотворчого мистецтва та його взаємозв'язок з іншими правовими інститутами. Формально-логічний метод наукового пізнання допоміг встановити сутність та зміст окремих правових конструкцій авторського права, зокрема дослідити його зміст у суб'єктивному розумінні та визначитись з пріоритетними напрямками удосконалення авторського законодавства. Порівняльно-правовий метод використовувався у процесі встановлення загального і особливого у правовому регулюванні творчої діяльності художників в Україні та іноземних державах. Метод моделювання уможливив не лише уявити типові випадки, за яких найчастіше відбувається порушення авторських прав художників, але і запропонувати оптимальні шляхи їх розв'язання.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена поставленими завданнями та засобами їх розв'язання. Подана робота є першим в Україні комплексним дослідженням інституту авторського права щодо одного з об'єктів його правової охорони – творів образотворчого мистецтва. Проведене дослідження дозволило авторові сформулювати та обґрунтувати нові наукові положення та висновки:

1. Вперше сформульовано поняття авторського права на твори образотворчого мистецтва в об'єктивному (система правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів образотворчого мистецтва) та суб'єктивному (система особистих немайнових та майнових прав, які належать автору твору образотворчого мистецтва або його правонаступникам у зв'язку зі створенням та використанням творів мистецтва даної категорії) розумінні.

2. Обґрунтована доцільність зміни законодавчої дефініції твору образотворчого мистецтва в Законі України “Про авторське право та суміжні права”. Категорію “образотворче мистецтво” на законодавчому рівні пропонується визначити таким чином: “Твір образотворчого мистецтва – твір живопису, скульптури, графіки, дизайну тощо”.

3. Конкретизовано і розкрито сутність ознак твору образотворчого мистецтва як об'єкта авторського права (творчий характер та вираження в об'єктивній формі), його особливості у порівнянні з іншими об'єктами правової охорони (нерозривний зв'язок твору з матеріальним предметом, який має самостійну цінність).

4. Виокремлені та теоретично обґрунтовані умови виникнення співавторства на твір образотворчого мистецтва: творчий внесок всіх авторів у спільний твір та їх згода на спільну творчість, що означає добровільність творчої праці кожного.

5. Набуло подальшого розвитку дослідження комплексу інститутів авторського права та права власності на матеріальний об'єкт, у якому твір образотворчого мистецтва знайшов своє зовнішнє вираження. Поряд з авторським правом за автором твору пропонується закріпити право власності на матеріальний об'єкт, у якому твір знайшов своє зовнішнє вираження; у відповідній нормі Закону (ч. 1 ст. 12) ще раз акцентувати на невідчужуваності особистих немайнових прав автора.

6. Доведена помилковість підходу законодавця до визначення в Законі України “Про авторське право та суміжні права” змісту окремих особистих немайнових прав автора (права авторства, права автора на ім'я), а також теоретична недоцільність та труднощі практичної реалізації певних майнових повноважень (права на імпорт примірників творів). Внесені пропозиції щодо удосконалення авторського законодавства у контексті розглянутої проблеми.

7. На дисертаційному рівні вперше обґрунтовані підстави виникнення права слідування як спеціального повноваження автора твору образотворчого мистецтва: наявність факту перепродажу оригіналу або авторської копії твору образотворчого мистецтва та здійснення такого перепродажу відповідними організаціями (публічність перепродажу).

8. Дістало подальшого розвитку дослідження правової природи права доступу до твору образотворчого мистецтва. Право доступу – правовий засіб, що забезпечує можливість відтво-

рення автором створеного ним твору незалежно від наявності майнових прав на результат своєї творчої праці.

9. Відстоюється точка зору відносно доцільності виокремлення додаткової умови вільного використання творів, в тому числі образотворчого мистецтва (поряд з іншими умовами використання творів без згоди автора та виплати останньому авторської винагороди, які сформульовані в теорії авторського права), як дотримання спеціальної мети використання.

10. Дістала подальшої теоретичної розробки концепція правової охорони інтелектуальної власності. Особливістю відшкодування збитків, заподіяних порушенням авторського права на твори образотворчого мистецтва, враховуючи нерозривний зв'язок твору з матеріальним об'єктом, у якому твір знайшов своє зовнішнє вираження, визнається можливість правоволодільца отримати відшкодування не лише як особи, яка володіє авторськими правами, але й особи, якій твір образотворчого мистецтва належить на підставі права приватної власності.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації пропозиції та висновки можуть бути використані як у науково-дослідницькій та навчально-методичній діяльності – для проведення подальших теоретичних досліджень у сфері права інтелектуальної власності, підготовці розділів підручників з таких дисциплін, як цивільне право, цивільний процес, міжнародне приватне право, так і у законотворчій роботі – з метою вдосконалення відповідних нормативно-правових актів.

Апробація результатів дисертації. Головні положення і висновки дисертаційного дослідження обговорювались на кафедрі цивільно-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ України. Теоретичні аспекти роботи використовувались автором у процесі викладання навчальних курсів “Цивільне право” та “Цивільний процес”. Окремі положення дисертаційного дослідження отримали апробацію у виступах автора на:

1. Міжвузівській науковій конференції “Проблеми цивільного права та цивільного процесу на сучасному етапі розвитку законодавства” (м. Донецьк, 5 квітня 2002 р.);
2. Міжнародній науковій конференції “Актуальні проблеми правознавства очима молодих вчених” (м. Хмельницький, 29–30 квітня 2002 р.);
3. Всеукраїнській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми цивільного права та практики його застосування у сучасний період” (м. Хмельницький, 14–15 травня 2002 р.);
4. Науково-практичній конференції “Проблеми державотворення та захисту прав людини в Україні” (м. Львів, 13–14 лютого 2003 р.);
5. Науково-практичній конференції “Актуальні проблеми правового захисту інтелектуальної власності в Україні” (м. Харків, 21 березня 2003 р.);
6. Науково-теоретичній конференції “Актуальні проблеми права 2003” (м. Київ, 9 квітня 2003 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження відбилися у десяти публікаціях, зокрема у п'яти наукових статтях фахових видань.

Структура дисертації. Структура дисертації обумовлена завданнями та логікою дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 10 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг дослідження – 198 сторінок, без урахування списку використаних джерел (264 найменування).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами і темами, визначаються мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Розкриваються методологічні основи, наукова новизна одержаних результатів, їх практичне значення та апробація.

Перший розділ “Сутність та юридична природа авторського права на твори образотворчого мистецтва” складається з чотирьох підрозділів, присвячених дослідженню процесу становлення та розвитку цивільно-правового інституту авторського права на твори образотворчого мистецтва, визначенню особливостей його суб'єктів та об'єктів.

У **підрозділі 1.1. “Історія виникнення, поняття та джерела авторського права України на твори образотворчого мистецтва”** досліджуються причини та передумови виникнення авторського права, розкривається процес становлення авторського законодавства України щодо окремого об'єкта правової охорони – творів образотворчого мистецтва. З цього приводу дисертант зазначає: первісне суспільство визнавало суб'єктивне право особи на творчу діяльність, результати якої (наскальні малюнки, кам'яні скульптури) умовно можна вважати першими об'єктами права. Проте, не зважаючи на первинність творчої діяльності – відображення тогочасного ладу – її правова охорона остаточно сформувалася у контексті механіцизму в силу більшого впливу останнього на розвиток продуктивних сил.

Поява книгодрукарства (автором цього винаходу вважається І. Гутенберг) стала фундаментом, на якому виникло законодавство про охорону інтелектуальної власності. Перші привілеї на книгодрукування у Європі почали видаватися монархами з XIV ст., а перші статuti з авторського права з'явилися у XVIII – XIX ст.

В Україні авторське право почало формуватися лише з 20-х років XX ст. – до того часу держава не знала такого правового інституту. Правові норми, які здійснювали правове регулювання суспільних відносин з приводу створення та використання творів образотворчого мистецтва, були точною копією російського авторського права. Лише з проголошенням незалежності в Україні розпочався процес створення власного законодавства. Подіями великого значення стало

прийняття 23 грудня 1993 р. Закону України “Про авторське право та суміжні права” та 16 січня 2003 р. – нового Цивільного кодексу України.

З огляду на історію виникнення авторського права як окремого правового інституту в роботі досліджуються наукові підходи до розуміння його сутності. Зазначається, що найчастіше авторське право розглядається в суб’єктивному та об’єктивному розумінні. З урахуванням викладеного формулюються дві дефініції авторського права щодо окремого об’єкта правової охорони – творів образотворчого мистецтва.

Авторське право на твори образотворчого мистецтва в об’єктивному розумінні – система правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів образотворчого мистецтва.

Авторське право на твори образотворчого мистецтва у суб’єктивному розумінні – система особистих немайнових та майнових прав, які належать автору твору образотворчого мистецтва або його правонаступникам у зв’язку зі створенням та використанням творів мистецтва даної категорії.

Дослідження сутності авторського права на твори образотворчого мистецтва дозволило автору сформулювати його головні завдання: створення найсприятливіших правових умов для творчої діяльності, забезпечення доступності результатів цієї діяльності усьому суспільству. Поряд зі завданнями авторського права, в роботі визначаються його принципи, головний серед яких – поєднання інтересів автора твору образотворчого мистецтва з інтересами усього суспільства.

Розглядаючи джерела авторського права на твори образотворчого мистецтва, дисертант акцентує, що ними є способи юридичного вираження права, його організація у належну юридичну оболонку. Серед інших джерел авторського права, вагоме місце посідають: Конституція України, Закон України “Про авторське право та суміжні права”, Закон України “Про власність”, Цивільний кодекс України, низка постанов Кабінету Міністрів України, міжнародні та авторські договори, судовою практика.

Підрозділ 1.2. “Поняття та види творів образотворчого мистецтва” присвячений дослідженню проблем загальної дефініції та класифікації творів образотворчого мистецтва. Дисертант зазначає: поняття та класифікація творів образотворчого мистецтва є спеціальним об’єктом дослідження як мистецтвознавства, так і юридичної науки. Авторсько-правовий підхід до визначення сутності твору образотворчого мистецтва ґрунтується на спеціальних знаннях мистецтвознавства. Втім, навіть в останньому не існує чіткої позиції щодо визначення кола мистецтв, які слід відносити до образотворчих (за загальним правилом образотворче мистецтво охоплює живопис, скульптуру, графіку та фотомистецтво; предметом жвавої дискусії мистецт-

вознавців є належність архітектури та декоративно-прикладної творчості до образотворчого мистецтва).

Аналізуючи погляди фахівців (як юристів, так і мистецтвознавців), автор робить висновок про доцільність зміни законодавчої дефініції твору образотворчого мистецтва в Законі України “Про авторське право та суміжні права” та новому ЦК України. Образотворче мистецтво на законодавчому рівні пропонується визначити таким чином: “Твір образотворчого мистецтва – твір живопису, скульптури, графіки, дизайну тощо”.

У підрозділі 1.3. **“Твори образотворчого мистецтва як об’єкти авторського права”** увага дисертанта зосереджена на визначенні тих ознак, які характеризують твір образотворчого мистецтва як об’єкт авторського права. Автор підтримує позицію про необхідність законодавчого закріплення ознак твору, бо саме з фактом створення останнього закон пов’язує виникнення його правової охорони.

Як об’єкт авторського права твір образотворчого мистецтва характеризується двома ознаками: творчим характером та вираженням в об’єктивній формі. Унікальність твору образотворчого мистецтва (нерозривний зв’язок твору з матеріальним предметом, який має самостійну цінність) визнається особливістю даного об’єкта авторського права.

Творчий характер твору образотворчого мистецтва передбачає його новизну та оригінальність. Встановлення творчого характеру твору живопису, скульптури, графіки та інше здійснюється шляхом аналізу структурних елементів твору; останні умовно розподіляються на “юридично значимі” (образ твору та мова твору) та “юридично байдужі” (тема, матеріал твору, сюжетне ядро, ідейний зміст). Запозичення юридично значимих елементів позбавляє новий твір ознаки творчого характеру і, відповідно, авторсько-правової охорони.

Об’єктивна форма вираження твору образотворчого мистецтва є винятково матеріальною (зображення художніх задумів автора на полотні, у гіпсі, мармурі, папері тощо). Ті твори образотворчого мистецтва, які знайшли своє зовнішнє втілення, охороняються авторським правом незалежно від міри завершеності та моменту оприлюднення.

Особливий інтерес дисертанта привертає взаємодія інститутів авторського права та права власності на матеріальний об’єкт, у якому твір образотворчого мистецтва знайшов своє зовнішнє вираження. Ці інститути утворюють правовий комплекс у випадку відчуження твору та нанесення йому шкоди. Підкреслюється недосконалість правових норм, що регулюють взаємовідносини автора та власника твору. З метою удосконалення чинного законодавства вносяться пропозиції: а) доповнити ст. 15 Закону України “Про авторське право та суміжні права” положенням такого змісту: “Автор має право власності на матеріальний об’єкт, в якому твір знайшов своє зовнішнє вираження”; б) ч. 1 ст. 12 Закону викласти в такій редакції: “Авторське право і право власності на матеріальний об’єкт, у якому втілено твір, не залежать одне від одного.

Відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не тягне за собою відчуження особистих немайнових прав автора і навпаки”.

Підрозділ 1.4. “Суб’єкти авторського права на твори образотворчого мистецтва”.

Останній підрозділ першого розділу дисертаційної роботи присвячений дослідженню категорії суб’єктів авторського права на твори образотворчого мистецтва, так званих “художників”. Ними визнаються особи, які своєю творчою працею створили твір живопису, скульптури, графіки чи дизайну або інший твір образотворчого мистецтва (автори), їх спадкоємці та особи, яким автор твору чи його спадкоємці передали свої авторські майнові права.

Аналізуючи поняття “автор твору”, дисертант наводить аргументи на користь розмежування творчої та цивільної дієздатності фізичної особи. Творча дієздатність визначається як здатність бути автором твору; вона не залежить від віку особи та чіткого усвідомлення значення своїх дій. Автором твору образотворчого мистецтва може бути особа з частковою, неповною цивільною дієздатністю, недієздатна особа чи особа, дієздатність якої була обмежена у судовому порядку.

Іноді твір образотворчого мистецтва створюється шляхом спільної праці двох чи більшої кількості осіб – в такому випадку мають місце відносини співавторства. Обсяг авторських повноважень співавторів твору образотворчого мистецтва є однаковим незалежно від розміру творчого внеску: “головний автор” не має ніяких переваг над своїми співавторами. Всі автори, незалежно від форми їх співпраці (всі працюють з самого початку створення ескізу твору образотворчого мистецтва чи ескіз створюється одним автором, а всі інші лише уточнюють його художню форму) є рівноправними суб’єктами авторського права.

Дослідження проблемних питань інституту співавторства в контексті окресленої проблеми дозволило внести низку пропозицій щодо удосконалення авторського законодавства України. Так, з метою чіткої правової регламентації порядку використання співавторами створених ними частин твору образотворчого мистецтва пропонується ч. 2 ст. 13 Закону України “Про авторське право та суміжні права” викласти в такій редакції: “Якщо твір образотворчого мистецтва, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами або якщо таке використання не знижує естетичної цінності твору”.

Поряд з автором, авторське право на твір образотворчого мистецтва належить його правонаступникам – спадкоємцям та особам, яким автор чи його спадкоємці передали свої авторські майнові права. Принципова відмінність у спадкуванні авторських прав порівняно із спадкуванням інших майнових прав, зокрема правом власності на матеріальний об’єкт, у якому твір образотворчого мистецтва знайшов своє зовнішнє вираження, полягає в тому, що авторські

права спадкоємців, крім випадків передбачених законом, діють протягом певного строку після смерті автора.

Серед інших правонаступників автора твору виділяється суспільство. На думку дисертанта, набуття суспільством авторських прав на твір образотворчого мистецтва після закінчення строку дії авторського права означає можливість, поряд з випадками, передбаченими ст.ст. 21–25 Закону України “Про авторське право та суміжні права”, “вільно використовувати” твір і в інші способи.

У межах **другого розділу** дисертаційної роботи **“Зміст суб’єктивного авторського права на твори образотворчого мистецтва”**, який складається з чотирьох підрозділів, досліджуються особисті немайнові та майнові права автора твору образотворчого мистецтва, право слідування та право доступу до твору образотворчого мистецтва (право доступу), випадки так званого “вільного використання” творів мистецтва даного виду.

У **підрозділі 2.1. “Особисті немайнові права автора твору образотворчого мистецтва”** найбільш обґрунтованою (з практичної та теоретичної точки зору) класифікацією авторських повноважень дисертант називає їх розподіл на особисті немайнові та майнові права. Відповідна класифікація авторських повноважень дозволяє усвідомити специфіку та характер відносин, що регулюються авторським правом.

Особисті немайнові права автора твору образотворчого мистецтва – абсолютні суб’єктивні права, які безстроково охороняють приналежність твору живопису, скульптури, графіки тощо його дійсному авторові, надаючи останньому можливість розпорядження твором для задоволення немайнових інтересів в межах, встановлених законом.

Аналіз чинного законодавства та вивчення теоретичних надбань вчених-юристів дозволяє автору роботи висловити сумнів щодо правильності підходу законодавця до визначення в Законі України “Про авторське право та суміжні права” змісту особистих немайнових прав. Пропонується змінити редакцію ч. 1 ст. 14 Закону, виклавши вказану правову норму таким чином: “1. Автору належать такі особисті немайнові права: 1) визнаватись автором створеного твору (право авторства); 2) під час будь-якого публічного використання твору зазначати на творі або його примірниках своє справжнє ім’я, вигадане ім’я (псевдонім) або забороняти згадування свого імені, якщо автор твору бажає залишитись анонімом (право на авторське ім’я); 3) найменувати свій твір (право на назву твору); 4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір (право на збереження цілісності твору)”.

Зазначається, право авторства розповсюджується на всі частини твору образотворчого мистецтва, в тому числі на назву твору, якщо вона має оригінальний характер.

Одним із способів реалізації права на авторське ім'я є видання твору образотворчого мистецтва лише з підписом (автографом) автора. Підпис автора не вважається псевдонімом, оскільки його приналежність певній особі можна визначити за допомогою почеркознавчої експертизи, крім того підпис закріплений у паспорті та не призначений для приховування особи.

Досліджуючи співвідношення права на збереження цілісності твору образотворчого мистецтва (за ЦК України – права на недоторканість) з правом на переробку твору, дисертант намагається розв'язати суперечливе для багатьох цивілістів питання щодо можливості внесення змін до твору образотворчого мистецтва після його відчуження автором або його правонаступниками. Проблема вирішується залежно від наявності у автора майнових авторських прав на твір. За їх відсутності за автором твору образотворчого мистецтва зберігається право вимагати доступу до твору з метою його використання для відтворення (слід зосередити увагу, що поняття відтворення не охоплює переробку твору) за умови, якщо це не порушує законні права та інтереси власника твору образотворчого мистецтва.

У межах підрозділу 2.2. **“Майнові права автора твору образотворчого мистецтва”** досліджуються можливі способи використання творів образотворчого мистецтва. Підкреслюється, що віднесення до сфери майнових повноважень права автора на використання твору найбільш відповідає вимогам сьогодення. Поняття “використання” охоплює будь-які випадки володіння, користування та розпорядження твором з отриманням надалі авторської винагороди. Введення цієї новели дозволяє усвідомити сутність майнових прав автора твору образотворчого мистецтва та сформулювати їх визначення.

Майнові права автора твору образотворчого мистецтва – передбачені законом виключні права автора або іншої особи, яка має авторське право, використовувати створений нею твір живопису, скульптури, графіки, дизайну або інший твір образотворчого мистецтва у будь-який спосіб, у тому числі дозволяти або забороняти таке використання іншим особам з обов'язковою виплатою авторської винагороди.

Способи використання творів образотворчого мистецтва розглядаються в роботі як окремі майнові повноваження автора. З огляду на об'єкт авторського права (твори образотворчого мистецтва) виокремлюються особливості майнових прав автора, зокрема: 1) особливістю відтворення творів образотворчого мистецтва, якщо виготовлення примірників здійснюється самим автором, є поява нових оригінальних творів (авторських копій), які мають самостійну цінність і є окремими об'єктами авторського права; 2) об'єктом розповсюдження як виключного права автора на використання твору вважаються як оригінали, так і примірники творів образотворчого мистецтва; 3) згода автора первісного твору образотворчого мистецтва на переробку ще не є підставою для виникнення у переробника авторського права на похідний твір. Його виникнення пов'язується з мірою творчого внеску особи.

Аналіз інших способів використання творів образотворчого мистецтва дозволив дисертанту внести такі пропозиції: 1) доповнити перелік майнових повноважень автора правом відклику (можливістю автора в будь-який момент після опублікування “відкликати” свій твір, тобто вилучити його з обігу і тим самим перешкодити його подальшому використанню); 2) виключити зі змісту Закону України “Про авторське право та суміжні права” право автора на імпорт примірників твору.

Підрозділ 2.3. “Право слідування та право доступу до твору образотворчого мистецтва” присвячений розгляду спеціальних повноважень автора твору образотворчого мистецтва. Право слідування визначається як особливе невідчужуване повноваження автора твору образотворчого мистецтва на отримання частини прибутку від кожного наступного продажу твору, що йде за першим продажем оригіналу твору, здійсненого автором або його спадкоємцями. Право доступу до твору образотворчого мистецтва розглядається як правовий засіб, що забезпечує можливість відтворення автором створеного ним твору незалежно від наявності майнових прав на результат своєї творчої праці.

Вперше право слідування було кодифіковане у французькому спеціальному нормативному акті від 20 травня 1920 р. Закон Франції встановлював особливе майнове право, яке надавалося художнику, коли останній “розлучався” зі своїм твором, з тим, щоб він міг “слідувати” за ним при передачі в інші руки та отримувати прибуток, якщо твір стане предметом угоди. Зазначається: в Україні право слідування отримало правову регламентацію (в Законі, ЦК України) лише з проголошенням незалежності (за часів Радянського Союзу перепродаж творів образотворчого мистецтва за вищою, на відміну від первісної, ціною кваліфікувався як злочин).

Відповідно до чинного законодавства необхідними умовами виникнення права слідування є: 1) наявність факту перепродажу твору образотворчого мистецтва; 2) здійснення такого перепродажу відповідними організаціями (публічність перепродажу). Досліджуючи названі умови, автор роботи доходить висновку, що перепродажем твору образотворчого мистецтва слід вважати кожний наступний продаж твору, що йде за першим його продажем, здійснений автором твору або його спадкоємцями. Враховуючи викладене, обґрунтовується доцільність зміни ст. 27 Закону України “Про авторське право та суміжні права”, абзац 1 якої пропонується викласти в такій редакції: “... що йде за першим його продажем, здійсненим автором твору або його спадкоємцями (право слідування)”.

До умов реалізації права доступу до твору образотворчого мистецтва віднесено: 1) непорушність прав та законних інтересів власника твору образотворчого мистецтва; 2) неприпустимість вимагати від власника доставки твору авторові; 3) доступ до твору може здійснюватися лише з метою його відтворення. Виокремлення вказаних умов дозволило обґрунтувати доцільність зміни редакції ст. 26 Закону України “Про авторське право та суміжні права”. Зі змісту ст.

26 Закону пропонується виключити такі речення: а) “Власник не може відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав”; б) “...(виготовлення примірників, слайдів, карток, переробок тощо)...”.

У підрозділі 2.4. “Вільне використання творів образотворчого мистецтва” спеціальний інтерес дисертанта привертають випадки так званого “вільного використання” творів образотворчого мистецтва – без згоди автора, але з обов’язковою вказівкою на його ім’я та джерело запозичення.

Вільне використання творів образотворчого мистецтва – встановлене у державних і суспільних інтересах обмеження майнових прав авторів творів образотворчого мистецтва, яке передбачає можливість у визначених законом випадках без виплати авторської винагороди використовувати правомірно оприлюднені твори живопису, скульптури, графіки тощо іншими особами за відсутності згоди автора, проте з обов’язковою вказівкою на його ім’я та джерело запозичення.

Поряд з іншими умовами вільного використання творів, які сформульовані в теорії авторського права, автор роботи пропонує виокремити ще одну – дотримання спеціальної мети використання (так, вільне використання твору образотворчого мистецтва може здійснюватися лише зі спеціальною метою – освіти, навчання, приватного дослідження тощо).

На підставі аналізу чинного законодавства обґрунтовується доцільність умовного виокремлення п’яти груп випадків вільного використання творів, зокрема чотирьох груп – вільного використання творів образотворчого мистецтва. Дослідження останніх дозволяє дійти таких висновків: 1) твори образотворчого мистецтва можуть використовуватись в якості цитат на підставі п. 1 ст. 21 Закону за умови, якщо таке “циткування” зумовлено критичною, полемічною, науковою або інформаційною метою; 2) використання твору образотворчого мистецтва під час судового чи адміністративного провадження не є оприлюдненням твору; 3) невеликим за обсягом твором образотворчого мистецтва слід вважати одну репродукцію даного твору; 4) використання творів образотворчого мистецтва в особистих цілях обмежується науково-дослідницькою діяльністю особи; 5) доцільним є виключення ст. 23 “Вільне відтворення примірників твору для навчання” зі змісту Закону України “Про авторське право та суміжні права” з подальшим розподілом її складових між ст.ст. 21 та 22 Закону.

Розділ третій “Способи захисту авторського права на твори образотворчого мистецтва” складається з двох підрозділів і присвячений розгляду цивільно-правового, кримінально-правового та адміністративно-правового способів захисту авторських прав художників.

У межах підрозділу 3.1. “Цивільно-правовий захист авторського права на твори образотворчого мистецтва” досліджуються передбачені Законом України “Про авторське право та суміжні права” та новим ЦК України засоби цивільно-правового захисту авторського права

на твори образотворчого мистецтва. Підкреслюється, що серед інших способів захисту цивільно-правовий захист має найбільшу практичну значимість та ефективність.

Вивчення чинного законодавства та практики його застосування дозволяє зробити висновки щодо неправильності підходу законодавця до визначення у Законі поняття “збитків”. Дисертант вважає: вимога автора чи іншого правоволодільця відшкодувати заподіяну порушенням матеріальну шкоду має передбачати як відшкодування збитків, так і стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права. В контексті викладеного, відмічається: накладення штрафу на порушника авторських прав та виплата правоволодільцеві встановленої законом компенсації значно підвищують ефективність цивільно-правового захисту прав художників, надаючи йому більш штрафного характеру.

Особливістю відшкодування збитків, заподіяних порушенням авторського права на твори образотворчого мистецтва, враховуючи нерозривний зв’язок твору з матеріальним об’єктом, в якому твір знайшов своє зовнішнє вираження, визнається можливість правоволодільця отримати відшкодування не лише як особи, яка володіє авторськими правами, але й особи, якій твір образотворчого мистецтва належить на підставі права приватної власності.

Водночас сумніву піддається встановлена Законом України “Про авторське право та суміжні права” вимога забезпечення заставою тимчасових заходів до пред’явлення позову про захист авторського права. Названа правова норма суперечить конституційним положенням про рівність громадян незалежно від їх майнового становища. Для запобігання зловживанню тимчасовими заходами з боку суб’єкта авторського права пропонується не забезпечувати заставою шкоду, що може бути завдана порушником, а просто звертати стягнення на майно заявника у разі безпідставного подання останнім заяви про застосування тимчасових заходів.

У підрозділі 3.2. “Інші способи захисту авторського права на твори образотворчого мистецтва” автор дисертаційного дослідження аналізує передбачені адміністративним та кримінальним законодавством склади правопорушень у сфері авторського права.

Зазначається, адміністративно-правовий захист авторського права на твори образотворчого мистецтва знаходиться на етапі становлення. Поява правової норми, що передбачає адміністративну відповідальність за порушення авторського права на твори літератури, науки та мистецтва, зокрема образотворчого (ст. 51-2 КУпАП), датована квітнем 2001 р. Вивчення судової практики свідчить: відповідні правопорушення майже не зустрічаються – накладення адміністративної відповідальності на порушників авторського права ускладнено виявленням контрафактної продукції працівниками правоохоронних органів.

Законодавче визначення “кримінального” порушення авторського права – досить “широке”, охоплює більшість можливих способів порушення авторських прав художників. Ця новела нового КК України, безперечно, оцінюється позитивно.

Недоліком кримінального закону дисертант вважає віднесення передбаченого ч. 1 ст. 176 КК України складу злочину до злочинів невеликої тяжкості, в результаті порушник авторського права не лише звільняється від відповідальності за готування до злочину, але і у випадку доведення вчиненого до кінця за певних умов не може бути покараний. Така позиція законодавця знижує ефективність кримінальної відповідальності за порушення авторського права. Відтак, санкцію ч. 1 ст. 176 КК України слід посилити, піднявши верхню межу покарання до 5 років позбавлення волі. Крім того, доцільним уявляється об'єднання всіх складів злочинів проти інтелектуальної власності, в тому числі передбаченого ст. 176 КК України “Порушення авторського права і суміжних прав”, в окремий розділ – “Злочини проти права інтелектуальної власності”.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладене вище, зазначається: у дисертаційному дослідженні в контексті реформи законодавства у сфері інтелектуальної власності розв’язана нова актуальна проблема. Дослідження авторського права щодо окремого об’єкту його правової охорони – творів образотворчого мистецтва – дозволило сформулювати низку рекомендацій і положень науково-теоретичного та практичного характеру, зокрема:

1. Авторське право на твори образотворчого мистецтва слід розглядати в об’єктивному та суб’єктивному розумінні:

а) авторське право на твори образотворчого мистецтва в об’єктивному розумінні – система правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів образотворчого мистецтва;

б) авторське право на твори образотворчого мистецтва у суб’єктивному розумінні – система особистих немайнових та майнових прав, які належать автору твору образотворчого мистецтва або його правонаступникам у зв’язку зі створенням та використанням творів мистецтва даної категорії.

2. Твір образотворчого мистецтва – твір живопису, скульптури, графіки, дизайну тощо.

3. Правова охорона твору образотворчого мистецтва залежить від міри творчого внеску автора (наявності ознаки творчого характеру) та набуття твором живопису, скульптури, графіки та ін. матеріальної форми.

4. Творча дієздатність автора твору, в тому числі образотворчого мистецтва, визначається наявністю у нього певного обсягу цивільних прав щодо розпорядження результатами своєї творчої праці незалежно від досягнення віку повної цивільної дієздатності.

5. Співавторство на твір образотворчого мистецтва породжується складним юридичним фактом, першою умовою якого є творчий внесок всіх авторів у спільний твір, і другою – їх згода на спільну творчість, що означає добровільність творчої праці кожного.

6. Правовий статус автора твору образотворчого мистецтва визначається сукупністю особистих немайнових та майнових прав. Кожне з авторських повноважень щодо обраного об'єкта правової охорони – творів образотворчого мистецтва – характеризується особливостями своєї реалізації. Пріоритетними напрямками удосконалення авторського законодавства України в контексті розглянутої проблеми є: чітке розмежування змісту права авторства та права автора на ім'я як окремих повноважень автора твору; доповнення переліку особистих немайнових прав правом автора найменувати свій твір; майнових прав – правом відклику; виключення зі змісту Закону права автора на імпорт примірників твору.

7. Підставами виникнення права слідування як спеціального повноваження автора твору образотворчого мистецтва слід вважати наявність факту перепродажу оригіналу або авторської копії твору образотворчого мистецтва та здійснення такого перепродажу відповідними організаціями (публічність перепродажу).

8. Умовами реалізації права доступу до твору образотворчого мистецтва є: непорушність прав та законних інтересів власника твору образотворчого мистецтва; неприпустимість вимагати від власника доставки твору авторіві; доступ до твору може здійснюватися лише з метою його відтворення.

9. Вільне використання творів образотворчого мистецтва – встановлене у державних і суспільних інтересах обмеження майнових прав авторів творів образотворчого мистецтва, яке передбачає можливість у визначених законом випадках без виплати авторської винагороди використовувати правомірно оприлюднені твори живопису, скульптури, графіки тощо іншими особами за відсутності згоди автора, проте з обов'язковою вказівкою на його ім'я та джерело запозичення.

10. Ефективність захисту авторського права на твори образотворчого мистецтва прямо пропорційна мірі відповідальності правопорушника. Враховуючи викладене, доцільним уявляється збільшення розміру відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної порушенням авторського права, підвищення відповідних адміністративних санкцій та посилення кримінального покарання.

Практичні висновки стосуються пропозицій з вдосконалення авторського законодавства України, зокрема Закону України “Про авторське право та суміжні права” та нового ЦК України. Пропонується змінити редакції низки статей Закону, серед них: ст. 1, 12-15, 21-23, 27 та інші.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Чурпіта Г.В. Твори образотворчого мистецтва як об'єкти авторського права // Вісник прокуратури. – 2002. – № 4. – С. 55 – 57.
2. Чурпіта Г.В. Авторське право та право власності на твір образотворчого мистецтва // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 4. – С. 61– 64.
3. Чурпіта Г.В. Авторське право на твори образотворчого мистецтва: історичний аспект // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2003. – № 2. – С. 329 – 339.
4. Чурпіта Г.В. Право автора на збереження цілісності твору образотворчого мистецтва // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 7. – С. 24 – 27.
5. Чурпіта Г.В. правонаступники автора твору образотворчого мистецтва // Вісник прокуратури. – 2003. – № 8. – С. 91 – 95.
6. Чурпіта Г.В. Майнові права автора твору образотворчого мистецтва // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – № 1. – С. 124 – 126.
7. Чурпіта Г.В. Особисті немайнові права автора твору образотворчого мистецтва // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – № 2. – С. 125 – 128.
8. Чурпіта Г.В. Особливості творів образотворчого мистецтва як об'єктів авторського права // Матеріали науково-практичної конференції “Проблеми цивільного права та цивільного процесу на сучасному етапі розвитку законодавства”. – Донецьк: Донецький інститут внутрішніх справ МВС України. – 2002. – С. 222 – 225.
9. Чурпіта Г.В. Співавторство на твори образотворчого мистецтва // Матеріали науково-практичної конференції “Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні”. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2003. – С. 320 – 322.
10. Чурпіта Г.В. Відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної порушенням авторського права на твори образотворчого мистецтва // Матеріали науково-практичної конференції “Актуальні проблеми правового захисту інтелектуальної власності в Україні”. – Харків: Національний університет внутрішніх справ. – 2003. – С. 63 – 65.

АНОТАЦІЇ

Чурпіта Г.В. Авторське право на твори образотворчого мистецтва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2004.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню інституту авторського права щодо одного з об'єктів його правової охорони – творів образотворчого мистецтва.

У дисертаційному дослідженні простежено процес становлення та розвитку авторського права на твори образотворчого мистецтва, сформульовано його поняття, визначені завдання та правові джерела. Виокремлено та теоретично обґрунтовано ознаки творів образотворчого мистецтва як об'єктів авторського права, досліджено зміст суб'єктивного авторського права та випадки вільного використання творів образотворчого мистецтва, розглянуто способи захисту авторських прав художників від протиправних посягань.

На підставі аналізу наукової літератури, нормативно-правових актів та судової практики внесені пропозиції щодо удосконалення авторського законодавства України.

Ключові слова: авторське право, твір образотворчого мистецтва, об'єкт авторського права, суб'єкт авторського права, особисті немайнові права автора, майнові права автора, право доступу до твору образотворчого мистецтва, захист авторського права.

Чурпита А.В. Авторское право на произведения изобразительного искусства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2004.

Диссертация посвящена комплексному исследованию института авторского права по отношению к одному из объектов его правовой охраны – произведениям изобразительного искусства.

В диссертационном исследовании рассмотрен процесс становления и развития авторского права, сформулировано понятие данного правового института с учетом выбранного объекта правовой охраны – произведений изобразительного искусства. Выделены и теоретически обоснованы признаки произведений изобразительного искусства как объектов авторского права, их особенности по сравнению с другими объектами права интеллектуальной собственности.

Особое внимание уделено исследованию категории субъекта авторского права на произведение изобразительного искусства. Проанализированы понятия “автор произведения”, “правопреемники автора”, “общество как субъект авторского права”. Обоснована целесообразность разграничения гражданской дееспособности и дееспособности лица как автора произведения

(творческой дееспособности). Выделены условия возникновения соавторства на произведения изобразительного искусства.

В результате анализа субъективного авторского права исследованы личные неимущественные, имущественные права автора произведения изобразительного искусства, право следования и право доступа к произведению изобразительного искусства. Сделан вывод о неправомерности подхода законодателя к определению в Законе Украины “Об авторском праве и смежных правах” содержания личных неимущественных прав автора, а также теоретической нецелесообразности и трудностях практической реализации отдельных имущественных полномочий. Определена правовая природа права следования и права доступа к произведению изобразительного искусства как синтез элементов личного неимущественного и имущественного права. Выделены условия возникновения права следования. Обоснована цель законодательного закрепления права доступа. Внесены предложения по усовершенствованию авторского законодательства в контексте представленной проблемы.

В работе рассмотрены случаи свободного использования произведений изобразительного искусства – без согласия автора, но с обязательным указанием его имени и источника заимствования. Сформулировано понятие свободного использования произведений изобразительного искусства. Выделены условные группы свободного использования произведений изобразительного искусства в зависимости от цели и способа такого использования.

Дальнейшую теоретическую разработку получила система правовой охраны интеллектуальной собственности. Исследованы основания (наличие права на иск в материальном понимании, наличие факта нарушения прав автора произведения изобразительного искусства, соблюдение сроков исковой давности), формы (юрисдикционная, неюрисдикционная), способы (гражданско-правовой, административно-правовой, уголовно-правовой) защиты авторского права на произведения изобразительного искусства.

В выводах обобщены результаты научного исследования, сформулированы основные понятия, теоретические и практические положения.

Ключевые слова: авторское право, произведение изобразительного искусства, объект авторского права, субъект авторского права, личные неимущественные права автора, имущественные права автора, право доступа к произведению изобразительного искусства, защита авторского права.

Churpita H.V. Copyright of Works of Fine Arts. – Manuscript.

Dissertation for the Ph.D. degree in Law in the speciality 12.00.03 – Civil Law and Civil Process; Family Law; Private International Law. – National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2004.

The dissertation deals with the complex investigation into the institution of copyright regarding works of fine arts as one of the objects of its legal protection.

The dissertation research has traced the process of formation and development of copyright of works of fine arts, formulated the notion of copyright, and defined the tasks and legal sources. The characteristics of works of fine arts as objects of copyright have been singled out and theoretically grounded, the content of the subjective copyright as well as the cases of free use of works of fine arts have been investigated, and the ways for protection of the artists' copyright from illegal infringements have been analyzed.

Proposals for improvement of the copyright legislation of Ukraine have been made on the basis of the analysis of scientific literature, normative legal acts and judicial practice.

Key words: copyright, a work of fine arts, an object of copyright, a subject of copyright, author's personal non-property rights, author's property rights, right of access to a work of fine arts, copyright protection.